

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุป

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือการประเมินมูลค่าทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยใช้วิธีการหามูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายและวิธีการหามูลค่าทางการตลาด การเก็บรวบรวมข้อมูล จะเก็บจากเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากลำน้ำแม่จัด ซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักที่มีแหล่งกำเนิดภายในอุทยานฯ เป็นจำนวนทั้งหมด 292 ตัวอย่าง โดยการศึกษาี้ได้แบ่งออกเป็น 5 พื้นที่ ได้แก่ 1) พื้นที่ในเขตอุทยานฯ 2) พื้นที่ท้ายเขื่อนแม่จัด (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก – แม่จัด งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 3) 3) พื้นที่โครงการแม่แฝก – แม่จัด (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก – แม่จัด งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1,2) 4) พื้นที่โครงการแม่ปิงเก่า (งานส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1) และ 5) พื้นที่ฝายราษฎรในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ฝายหนองผึ้ง ฝายท่าศาลา ฝายท่าวังตาล ฝายท่ามะโก้ และฝายสบร้อง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

6.1.1 สภาพเศรษฐกิจสังคม

ผลการศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมทั่วไปของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 49.33 ปี โดยมีการศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 91.10 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.52 คน

สำหรับอาชีพหลักที่ทำกันมากที่สุดคือ การประกอบอาชีพการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 88.36 อาชีพรองที่ทำกันมากที่สุดคือ อาชีพรับจ้างในการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 66.10 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก หากมีเวลาว่างจากการทำการเกษตรของตนเองแล้ว ก็จะไปรับจ้างผู้อื่นทำการเกษตร ดังนั้นอาชีพรองที่ทำกันมากที่สุดจึงเป็นอาชีพรับจ้างในการเกษตร เกษตรกรมีจำนวนแปลงเพื่อทำการเกษตรเฉลี่ย 1.71 แปลงต่อครัวเรือน และมีขนาดแปลงเฉลี่ย 5.54 ไร่ต่อครัวเรือน ทั้งนี้เกษตรกรได้มีการกู้ยืมเงินมาใช้ในครัวเรือน ร้อยละ 64.73 โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 53,048 บาทต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่จะกู้เพื่อใช้ในการเกษตรเป็นหลัก และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 92.12 ได้มีการออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น ซึ่งส่วนใหญ่จะเก็บไว้ใช้สำหรับเป็นทุนในการทำ

การเกษตร และทรัพย์สินในครัวเรือน คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย 1,103,767.84 บาทต่อครัวเรือน โดยเป็นมูลค่าที่ได้จากทรัพย์สินที่เป็นที่ดินมากที่สุด

6.1.2 การประเมินมูลค่าจากการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของอุทยานแห่งชาติศรี

ลานนา

การประเมินมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถทำได้หลายวิธี ในการศึกษานี้ได้ทำการประเมินมูลค่าจากการใช้ทรัพยากรน้ำ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการหามูลค่าทางการตลาด และวิธี CVM มูลค่าที่ได้จากทั้ง 2 วิธี สรุปได้ดังนี้

1) การหามูลค่าโดยใช้วิธีทางการตลาด

เป็นมูลค่าที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการเพาะปลูกของเกษตรกรในรอบปี การเพาะปลูก 2545/46 ซึ่งมูลค่าจากการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยใช้วิธีการหามูลค่าทางการตลาด มีมูลค่ารวมทั้งหมดเท่ากับ 289,690,418.01 บาท สามารถสรุปผลในแต่ละพื้นที่ได้ดังนี้

1.1) พื้นที่ ในเขตอุทยานฯ มีมูลค่าทางการตลาดเฉลี่ย 9,710.78 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าทางการตลาดรวมเท่ากับ 33,978,019.22 บาท

1.2) พื้นที่ท้ายเขื่อนแม่จัดฯ มีมูลค่าทางการตลาดเฉลี่ย 43,774.67 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าทางการตลาดรวมเท่ากับ 136,795,843.75 บาท

1.3) พื้นที่โครงการฯ แม่แฝก – แม่จัด มีมูลค่าทางการตลาดเฉลี่ย 4,361.21 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าทางการตลาดรวมเท่ากับ 9,712,414.67 บาท

1.4) พื้นที่โครงการฯ แม่ปึงเกล้า มีมูลค่าทางการตลาดเฉลี่ย 9,397.39 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าทางการตลาดรวมเท่ากับ 36,396,091.47 บาท

1.5) พื้นที่ฝายราษฎร์ มีมูลค่าทางการตลาดเฉลี่ย 14,223.10 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าทางการตลาดรวมเท่ากับ 72,808,048.90 บาท

จากการศึกษาผลตอบแทนสุทธิจากการใช้น้ำเพื่อการเกษตรที่มีแหล่งกำเนิดภายในอุทยานแห่งชาติศรีลานนา พบว่า พื้นที่ท้ายเขื่อนฯ มีค่ามากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 43,774.67 บาทต่อครัวเรือน และมีผลตอบแทนสุทธิตั้งรวม เท่ากับ 136,795,843.75 บาท ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรได้รับน้ำเพื่อการเกษตรอย่างพอเพียง สามารถปลูกพืชได้มากกว่า 2 ครั้งต่อปี ทำให้มีผลตอบแทนสุทธิจากการใช้น้ำมากที่สุด สำหรับพื้นที่ที่ให้ผลตอบแทนสุทธิน้อยที่สุด คือ พื้นที่โครง

การฯ แม่แฝก – แม่จัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4,361.21 บาทต่อครัวเรือน และมีผลตอบแทนสุทธิรวม เท่ากับ 9,712,414.67 บาท ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาผลผลิตเกิดความเสียหาย และราคาผลผลิตตกต่ำ นอกจากนี้ยังมีพืชบางชนิดที่ยังให้ผลผลิตไม่เต็มที่ ดังนั้นผลตอบแทนสุทธิจากการใช้น้ำเพื่อการเกษตรจึงน้อยกว่าพื้นที่อื่นๆ

2) การหามูลค่าโดยใช้ CVM เพื่อหามูลค่าความเต็มใจที่จะจ่าย (WTP)

เป็นมูลค่าที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปีการเพาะปลูก 2545/46 ซึ่งเป็นมูลค่าที่กลุ่มตัวอย่างระบุถึงความเต็มใจที่จะจ่ายต่อปี เพื่ออนุรักษ์แหล่งต้นน้ำที่มีต้นกำเนิดภายในอุทยานฯ โดยมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมมีมูลค่ารวมทั้งหมดเท่ากับ 3,137,108.03 บาท สามารถสรุปผลในแต่ละพื้นที่ได้ดังนี้

2.1) พื้นที่ในเขตอุทยานฯ มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 158.65 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมเท่ากับ 555,116.35 บาท

2.2) พื้นที่ท้ายเขื่อนแม่จัด มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 204.62 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมเท่ากับ 639,437.50 บาท

2.3) พื้นที่โครงการแม่แฝก – แม่จัด มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 175.00 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมเท่ากับ 389,725.00 บาท

2.4) พื้นที่โครงการแม่ปิงเก่า มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 191.67 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมเท่ากับ 742,337.91 บาท

2.5) พื้นที่ฝายราษฎร์ มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 158.33 บาทต่อครัวเรือน และมีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมเท่ากับ 810,491.27 บาท

จากการศึกษาความเต็มใจที่จะจ่ายของเกษตรกรเพื่ออนุรักษ์แหล่งต้นน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา พบว่า พื้นที่ท้ายเขื่อนแม่จัดฯ มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งเท่ากับ 204.62 บาทต่อครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรอาศัยอยู่ใกล้เขตอุทยานฯ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของอุทยานฯ ในด้านเป็นแหล่งต้นน้ำ ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการเกษตร เกษตรกรจึงมีความเต็มใจที่จะจ่ายสูงกว่าพื้นที่อื่นๆ สำหรับพื้นที่ที่มีค่าความเต็มใจที่จะจ่ายน้อยที่สุดนั้น คือ พื้นที่ฝายราษฎร์ ซึ่งเท่ากับ 158.33 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่รู้จักอุทยานฯ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอุทยานฯ และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเสียค่าธรรมเนียมการใช้น้ำเพื่อการเกษตร จึงมีความคิดเห็นว่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำนี้ น่าจะเป็นหน้าที่ของรัฐมากกว่า แต่พบว่าพื้นที่ฝายราษฎร์ มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมมากที่สุด ซึ่งเท่ากับ 810,491.27

บาทต่อปี เนื่องจากมีจำนวนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำมากที่สุด จึงทำให้มีมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายรวมสูงกว่าพื้นที่อื่นๆ

3) การเปรียบเทียบวิธีการหามูลค่าทางการตลาดและวิธี CVM

เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าของทรัพยากรน้ำที่มีแหล่งกำเนิดจากอุทยานแห่งชาติศรีลานนาโดยใช้วิธีการตลาด และวิธีสอบถามความเต็มใจที่จะจ่าย จะเห็นว่าการหาโดยวิธีการตลาด จะให้มูลค่าที่มากกว่าการสอบถามถึงความเต็มใจที่จะจ่ายในทุกพื้นที่ จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายจ่ายในครัวเรือนสูงมาก ทำให้เกษตรกรไม่มีความสามารถที่จะจ่ายเงินในจำนวนที่สูงมากนัก อีกทั้งในการสอบถามความเต็มใจที่จะจ่ายของเกษตรกร จะสร้างเหตุการณ์สมมติขึ้นเพื่อให้เกษตรกรระบุค่าความเต็มใจที่จะจ่ายหรือจำนวนเงินบริจาคเพื่ออนุรักษ์แหล่งต้นน้ำในอุทยานฯ ซึ่งถึงแม้จะเป็นเหตุการณ์ที่สมมติขึ้น แต่เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าหากมีการเก็บเงินจริง เกษตรกรกลัวว่าจะระบุค่าที่สูงกว่าคนอื่นๆ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าการอนุรักษ์แหล่งน้ำนี้น่าจะเป็นหน้าที่ของทุกคน และควรที่จะเก็บเงินให้เท่าๆ กัน ทำให้เกษตรกรไม่กล้าที่จะระบุค่าความเต็มใจที่จะจ่ายสูง อีกทั้งในการออกแบบสอบถามนั้น ได้ทำการสำรวจความเต็มใจที่จะจ่ายต่อปี ทำให้เกษตรกรเกิดความไม่แน่ใจว่าในอนาคตจะสามารถจ่ายเงินเพื่อเข้าโครงการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำได้ตามจำนวนเงินที่ตั้งใจไว้ และไม่แน่ใจว่าหากจ่ายเงินไปแล้วจะทำให้ได้รับน้ำเพิ่มขึ้นหรือไม่ สำหรับวิธีการตลาดนั้น พบว่ามีค่าที่สูงมากนั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากสัดส่วนการได้รับประโยชน์จากน้ำแม่จัดอาจสูงกว่าความเป็นจริง เพราะปริมาณน้ำในเขื่อนแม่จัดสมบูรณ์ชลนั้น ส่วนหนึ่งมาจากน้ำฝนด้วย ซึ่งไม่สามารถคำนวณสัดส่วนการได้รับน้ำเพื่อการเกษตรจากน้ำแม่จัดเพียงอย่างเดียวได้

6.1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่าย (WTP)

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 จะแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่ออนุรักษ์แหล่งต้นน้ำเพื่อการเกษตร และส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อค่าความเต็มใจที่จะจ่าย สรุปผลได้ดังนี้

1) ปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายโดยใช้แบบจำลอง Logit

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายที่พิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 292 ตัวอย่าง สามารถสรุปได้ว่า อาชีพรองเป็นพนักงานในหน่วยงานราชการ ปัญหา

การใช้น้ำที่ผ่านมา การไม่แน่ใจว่าการจัดทำโครงการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำเป็นเรื่องสำคัญ และเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ฝายราษฎร ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างเต็มใจที่จะจ่ายลดลง

2) ปัจจัยที่มีผลต่อค่าความเต็มใจที่จะจ่ายโดยใช้แบบจำลองถดถอยเชิงพหุ

(Multiple Regression)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อค่า WTP สรุปผลในแต่ละพื้นที่ได้ดังนี้

2.1) กรณีพื้นที่อุทยานฯ ปัจจัยที่มีผลต่อค่า WTP ได้แก่ รายได้นอกภาคการเกษตร และรายได้ในภาคการเกษตร โดยปัจจัยทั้ง 2 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่า WTP

2.2) กรณีพื้นที่ท้ายเขื่อนแม่จางฯ ปัจจัยที่มีผลต่อค่า WTP ได้แก่ รายได้ในภาคการเกษตร และการรู้จักอุทยานฯ โดยปัจจัยทั้ง 2 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่า WTP

2.3) กรณีพื้นที่โครงการฯ แม่แฝก – แม่จาด ปัจจัยที่มีผลต่อค่า WTP ได้แก่ ระยะทางจากแปลงเพาะปลูกถึงต้นคลองส่งน้ำ และ อายุ โดยปัจจัยทั้ง 2 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่า WTP

2.4) กรณีพื้นที่โครงการฯ แม่ปึงเก่า ปัจจัยที่มีผลต่อค่า WTP ได้แก่ จำนวนแปลงที่ดินเพื่อทำการเกษตรที่เจ้าของที่ดินทำเอง และ จำนวนแปลงที่ดินเพื่อทำการเกษตรที่เจ้าของที่ดินให้ผู้อื่นเช่า โดยปัจจัยทั้ง 2 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่า WTP

2.5) กรณีฝายราษฎร ปัจจัยที่มีผลต่อค่า WTP ได้แก่ เนื้อที่ทำการเกษตรทั้งหมด อาชีพรองทำธุรกิจส่วนตัว ปัญหาการใช้น้ำที่ผ่านมา และความคิดเห็นที่มีต่ออุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยปัจจัยทั้ง 4 มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่า WTP

ซึ่งปัจจัยที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมา ดังนั้นในการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานแห่งชาติศรีลานนานั้น จึงควรพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายดังกล่าวด้วย

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากการประเมินมูลค่าทางการตลาด พบว่าทรัพยากรน้ำก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก ซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 289,690,418.01 บาทต่อปี แต่มูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายของเกษตรกรมีค่าน้อยมาก คือ 3,137,108.03 บาทต่อปี ซึ่งหากมีการกำหนดนโยบายเรื่องการจัดการ

ทรัพยากรน้ำมูลค่าที่จะนำไปใช้ ควรนำไปใช้ด้วยความระมัดระวัง และควรอยู่ในช่วงค่าที่ได้จาก ทั้ง 2 วิธี ซึ่งในการกำหนดมาตรการต่างๆ ในการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติศรีลานนา ควรจะต้อง พิจารณาผลการประเมินค่าที่ได้จากทั้ง 2 วิธีประกอบกัน

2) จากผลการประเมินมูลค่าทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรที่มีแหล่งกำเนิดภายในอุทยาน แห่งชาติศรีลานนา แสดงให้เห็นว่าทรัพยากรน้ำที่มีแหล่งกำเนิดภายในอุทยานแห่งชาติศรีลานนาก่อ ให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก เกษตรกรส่วนใหญ่เต็มใจที่จะจ่ายเพื่ออนุรักษ์แหล่งต้น น้ำนี้ ถึงร้อยละ 94.18 ซึ่งหากมีปัญหาเกิดขึ้นกับอุทยานแห่งชาติศรีลานนาและมีการตั้งกองทุนขึ้น เพื่อรับบริจาคเงินจริง ผู้ศึกษาเชื่อว่าเกษตรกรหรือประชาชนทั่วไปจะให้ความร่วมมือและพร้อมใจ กันที่จะปกป้องแหล่งต้นน้ำแห่งนี้ไว้ แต่ทั้งนี้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติงาน อย่างโปร่งใส

3) จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายนั้น พบว่า การที่เกษตรกรจะร่วม บริจาคเงินหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังเช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอุทยานฯ ปัญหาการ ใช้น้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น สำหรับค่าความเต็มใจที่จะจ่ายที่ได้จากการสัมภาษณ์จะมากหรือน้อย นั้นขึ้นอยู่กับหลายๆ ปัจจัยด้วยกัน เช่น รายได้ในครัวเรือน เนื้อที่ทำเกษตร ความคิดเห็นที่มีต่อ อุทยานฯ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการอนุรักษ์และพัฒนา ตลอดจน ประชาสัมพันธ์ และสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เกษตรกรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เกี่ยวกับข้อมูล ด้านนิเวศวิทยาและความสำคัญของอุทยานแห่งชาติศรีลานนา

4) ในการกำหนดนโยบายเพื่อการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติศรีลานนา ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจควรจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละพื้นที่ ที่ได้รับน้ำจาก อุทยานแห่งชาติศรีลานนา

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

1) ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการประเมินมูลค่าทรัพยากรน้ำเฉพาะในด้านการเกษตรเท่านั้น ซึ่งทำการสำรวจเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากลำน้ำแม่จัดเท่านั้น หากต้องการประเมินมูลค่า ทรัพยากรน้ำทั้งหมดนั้น จะต้องทำการศึกษาประชาชนโดยทั่วไปด้วย เนื่องจากการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคน ซึ่งอาจจะแยกพิจารณาการประเมินมูลค่าน้ำตาม ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น เพื่อการอุปโภคบริโภค ประมง ผลิตไฟฟ้า เป็นต้น

2) การศึกษาโดยใช้วิธี CVM เพื่อหามูลค่าความเต็มใจที่จะจ่าย ผู้ศึกษาควรให้ความ ระมัดระวังในการศึกษาดังแต่ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม หากผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความเข้าใจไม่

ตรงกับที่ผู้ศึกษาต้องการแล้ว จะทำให้มูลค่าที่ประเมินได้สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งควรมีการทดสอบแบบสอบถามหลายๆ ครั้ง ก่อนที่จะมีการออกสัมมนาจริง

3) ควรทำการประเมินมูลค่าทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรจากแหล่งน้ำอื่นด้วย เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างอันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากการที่มีอุทยานแห่งชาติศรีลานนาเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

4) ควรกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้มีความครอบคลุมใกล้เคียงความเป็นจริง และควรมีการเพิ่มจำนวนตัวอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้ผลการศึกษามีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้น

6.4 ข้อจำกัดในการศึกษา

1) เนื่องจากข้อจำกัดในด้านงบประมาณ และเวลาและพื้นที่ศึกษาบางแห่งไม่มีข้อมูลหรือขาดความชัดเจน จึงเลือกศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่มีข้อมูลเพียงพอสำหรับการศึกษา เพื่อไม่ให้ผลการประเมินเกิดความผิดพลาดหรือเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริงมากนัก ทำให้ไม่สามารถทำการสำรวจเกษตรกรได้ครอบคลุมและมากเพียงพอในการนำไปใช้ได้ ในเชิงนโยบาย ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้พยายามสำรวจข้อมูลให้ทั่วทั้งพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องมากที่สุด และคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

2) ทั้งนี้ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างนั้น ทำได้ไม่ครอบคลุม อันเนื่องมาจากจำนวนเกษตรกร และพื้นที่ศึกษาบางแห่งไม่มีข้อมูลหรือขาดความชัดเจน จึงเลือกศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่มีข้อมูลเพียงพอสำหรับการศึกษา เพื่อไม่ให้ผลการประเมินเกิดความผิดพลาดหรือเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริงมากนัก